

4. Петренко І. Спрага іригації [Електронний ресурс] / Ігор Петренко // Агробізнес сьогодні – 2013. – №8(255) – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/2010-06-11-12-53-22/1576-2013-05-21-11-36-54.html>
5. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV : точна редакція – 11.08.2013 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1877-15/page>
6. Сухоруков А. І. Щодо методології комплексного оцінювання складників економічної безпеки держави / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 3 (28). – С. 5-15.
7. Food security indicators [Electronic resource] : Statistics of FAO. – Access mode : http://www.fao.org/fileadmin/templates/ess/foodsecurity/Food_Security_Indicators.xlsx
8. Trade Reforms and Food Security : Conceptualizing the Linkages / Commodity Policy and Projections Service, Commodities and Trade Division Food and Agriculture organization of the United Nations. – Rome : 2003. – 315 p.

Волченко Н. В. Детермінанти уязвимости продовольственої безпеки держави.

Стаття присвячена дослідженню окремих аспектів продовольственої безпеки держави. Автором здійснено обобщення даних щодо формування деяких індикаторів системи продовольственої безпеки, а саме детермінантів уязвимости, сформульовані висновки щодо оптимальності поточних показників уязвимости продовольственої безпеки в світі та в Україні.

Ключові слова: продовольствена безпека, детермінанти уязвимости продовольственої безпеки, імпорт, іригація, продовольство.

Volchenko N. V. The determinants of vulnerability of food security.

The article deals with some aspects of food security. The author made a generalization of data on the formation of some food security indicators, including the determinants of vulnerability. The conclusions with respect to the optimality of current indicators of vulnerability of food security in the world and in Ukraine.

Keywords: food security, vulnerability determinants of food security, import, irrigation, food.

Дата надходження до редакції: 13.05.2014. р.
Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л.І.

УДК 631.151.61:631.145(477)

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ВЕРТИКАЛЬНО-ІНТЕГРОВАНІХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР В АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

В. С. Ніценко, к.е.н, доцент, Одеський державний аграрний університет

Наведено авторське бачення категорії "корпорація (холдинг)". На базі проведених досліджень визначено особливості інтеграційних процесів. З використанням методу експрес-аналізу обґрунтовано ефективність створення вертикально інтегрованого утворення. Сформовано механізм функціонування вертикально-інтегрованого утворення.

Ключові слова: агропродовольча сфера, агропромисловий комплекс, корпорація, холдинг, вертикально-інтегровані утворення

Постановка проблеми. Історія сучасних корпоративних утворень йде до XV-XVI століть і пов'язана, в першу чергу, з первинним накопиченням капіталу. За минулий період змінювалися методи, форми, інструментарій їх створення, але сутність і мета залишалися незмінними: інтеграція для максимізації доходу. Проте саме поняття «корпорація» на сьогоднішній день відноситься до розряду несталих і, незважаючи на те, що це поняття вживається досить широко як у спеціальній літературі, так і в ЗМІ, суворого, однозначного розуміння ще не сформовано. Причому «розкид» думок і підходів до цього явища досить широкий: від правового тлумачення об'єднання професіоналів до структури для реалізації економічних і соціальних проблем. У ЦК поняття «корпорація» відсутня і в українській практиці воно використовується на інтуїтивному рівні.

Метою статті є побудова механізмів формування та функціонування вертикально-

інтегрованих підприємницьких структур в агропродовольчій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В теоретико-методологічних дослідженнях сучасних вчених-економістів детально розглянуті механізми функціонування підприємницьких структур, у т.ч. в агропродовольчій сфері. Серед когорті необхідно виділити праці українських та російських вчених: А. Демченка, А. Камаліяна, А. Курносова, М. Лещенка, І. Сазонець, А. Улезько, І. Шиткіна та ін.; іноземних – Г. Баккера, Д. Хелмінка, Б. Хендерсона та ін. Однак питанням побудови механізмів формування та функціонування вертикально-інтегрованих утворень агропродовольчої сфери приділено мало уваги.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що корпорацію необхідно розглядати як систему, інтегруючи кілька специфічних структур, що найменше дві: структуру бізнес-процесів і організаційну. У рамках цих двох взаємопов'язаних струк-

тур, накладених одна на одну, і здійснюється корпоративне управління.

На наш погляд, корпорація являє собою об'єднання фізичних та юридичних осіб з різними формами капіталу для вилучення економічної вигоди та здійснення соціальної діяльності. Таке досить ємке визначення дозволяє, з одного боку, врахувати економічні інтереси господарюючих суб'єктів: споживачів, найманих працівників, власників, держави в цілому, а з іншого боку, врахувати необхідність задоволення певних соціальних потреб.

Існуючі моделі та концепції корпорацій диференціюються за ознаками, закладеними в основу їх класифікації, будь то особистісні відносини, поділ праці, етнічні особливості, ієрархія управління та інше. Нам видається, що, використовуючи ці, безумовно, важливі ознаки, незаслужено ігнорується технократичний підхід до формування певного виду корпорацій, оскільки технологія – це об'єктивна і конкретна ознака, досить легко підлягає формалізації. Анітрохи не принижуючи роль інших факторів об'єднання, вважаємо, що в окремих сферах діяльності, зокрема харчової промисловості, тобто там, де виробництво виходить безпосередньо на кінцевого споживача – людини, в основу створення корпорації слід взяти завершений технологічний цикл: від розробки ідеї до доведення продукції кінцевому споживачеві. Найбільш повно цьому завданню відповідає вертикально-інтегроване утворення (ВІУ). Ми розуміємо під ВІУ об'єднання підприємств різних галузей, що забезпечують реалізацію всього технологічного ланцюжка з доведення продукції до кінцевого споживача.

Під холдингом ми розуміємо компанію або корпорацію, що володіє контрольними пакетами акцій або частками в паях інших компаній з метою контролю та управління їх діяльністю. Розміри холдингу при цьому можуть бути набагато менше розмірів підконтрольних фірм. Холдингова компанія – вершина піраміди, складеної з дочірніх компаній.

Холдинг як структура управління вертикально-інтегрованим утворенням є в українських умовах однією з найбільш прийнятних форм управління. До його складу включаються різні за своїм організаційно-правовим статусом господарюючі суб'єкти, які при входженні в холдингову компанію ґрунтовно реорганізуються аж до зміни своєї правової форми та отримання особливих повноважень у компанії [4].

Суб'єкти інтегрованих холдингів нерідко мають різний юридичний статус і форми власності, що також ускладнює проблему управління ними.

Активну участь у діяльності холдингів може приймати держава. Форми участі державних структур досить різноманітні: від опосередкованого впливу на діяльність даного утворення шляхом формування правової бази, юридичної осно-

ви їх функціонування до безпосередньої участі в управлінні холдинговою компанією. Причому в одних випадках участь держави цілком виправдана, коли йдеться про галузі, що є природними монополіями, і держава виступає як рівноцінний економічний партнер. В інших випадках втручання держави небажане, оскільки державні інтереси можуть йти врозріз з інтересами власників і функціонування ринкового механізму може виявитися заблокованим [6].

Аналізуючи сучасний інтеграційний процес в економіці, можна виділити його наступні особливості:

- дедалі активнішу роль в цьому процесі відіграє держава, використовуючи свої різні структури, методи, інструментарій;

- важливе місце в інтеграційному процесі відводиться ТНК, які за своєю економічною потужністю набагато перевершують економіку багатьох країн перебування. Розбіжність їх інтересів може викликати різке загострення ситуації;

- на зміну континуальним міжнародним союзам приходять мережні союзи як інноваційна форма співробітництва на умовах кооперації і взаємних гарантій. Потенційно це енергетичні та валютні союзи;

- до особливостей інтеграційного процесу в Україні слід віднести його певний кримінальний характер, що передбачає високі ризики його проведення, оскільки в разі доведення він кримінально карний;

- сучасна інтеграція – це, як правило, реакція на форс-мажорні ситуації, будь-то криза, військовий конфлікт, високе зростання цін і т.д.

Україна знаходиться на порозі третьої хвилі інтеграційних перетворень. Перша хвиля була викликана кризою 1998 року, коли попит був переключений на внутрішнє споживання. Друга хвиля обумовлена високими цінами на нафту і відповідним накопиченням капіталу. Третя хвиля пов'язана з кризою, вихід з якої можливий на якісно іншій основі інтеграційних процесів.

В українській економіці в даний час сформувалися об'єктивні і суб'єктивні умови для створення вертикально-інтегрованих утворень (ВІУ). Основні переваги вертикально-інтегрованих утворень полягають в отриманні доступу до кінцевого споживчого ринку, а отже, до ренти, створенні умов концентрації та гнучкого використання ресурсів, можливості проведення єдиної політики в галузі кадрів, фінансів, зниженні витрат і вдосконаленні моніторингу.

Нині відсутня спеціальна методика визначення ефективності створення ВІУ. Побічно її можна визначити, використовуючи методику ЮНІДО, розроблену в 1978 р., модернізовану Z-модель Альтмана з її модифікаціями, різні концептуальні підходи, що враховують окремі випадки, зокрема: теорію трансакційних витрат, забезпечення конкурентних переваг, використання поте-

нціалу взаємовигідних довгострокових відносин на теорії фінансового менеджменту, пов'язану зі специфікою взаємодії акціонерів і керуючих та інші [1, 3, 5].

Для обґрунтування ефективності створення вертикально інтегрованого утворення холдингу можна використовувати метод експрес-аналізу. Переваги цього методу полягають у простоті розрахунків. Крім того, для оцінки ефективності до-

сить офіційно опублікованих звітів про діяльність підприємств, що дуже важливо в умовах суворої конфіденційності вихідних даних. Результати розрахунку зведені в таблиці 1.

Отримана сума рейтингових чисел підприємств, що увійшли до холдингу (14,25), значно менша рейтингового числа самого холдингу (40,95), що наочно свідчить про економічну доцільність подібного об'єднання.

Таблиця 1

Показники ефективності функціонування вертикально інтегрованого утворення на прикладі холдингу

№	Фінансові показники	Підприємство	Підприємство	Підприємство	Підприємство	Підприємство	
		1	2	3	4	5	
1	X ₁ – показник загальної платоспроможності підприємства	0,5	0,2	-0,03	0,3	0,3	
2	X ₂ – рентабельність власного капіталу	0,1	0,19	0,46	0,98	0,25	
3	X ₃ – коефіцієнт капіталізації підприємства	1,85	0,5	1,8	0,9	38	
4	X ₄ – коефіцієнт менеджменту	0,35	0,84	0,71	0,01	0,9	
5	X ₅ – коефіцієнт забезпеченості власними коштами	1,02	1,7	-0,6	2,4	1,5	
6	Рейтингове число R*	3,87	3,45	2,34	4,59	-	
7	Сума рейтингових чисел підприємств	14,25					
8	Рейтингове число R* холдинга	-	-	-	-	40,95	

На наш погляд, необхідно доповнити вищевказані методичні підходи до визначення ефективності ВІУ поряд з розрахунком економічного ефекту урахуванням таких ефектів, як інституційний, інвестиційний, екологічний та соціальний. Тоді отриманий сукупний ефект можна визначити за формулою:

$$E_3 = E_E + E_n + E_i + E_{EK} + E_{соц}, \quad (1)$$

а критерієм оцінки вертикально інтегрованого утворення є дотримання наступної умови:

$$E_3 = E_E + E_n + E_i + E_{EK} + E_{соц} \geq \sum E_i, \quad (2)$$

де E₃ – сукупний ефект інтегрованого утворення;

E_e – економічний ефект інтегрованого утворення від зниження собівартості продукції;

E_н – інституційний ефект інтегрованого утворення в результаті досягнення різного виду безпеки;

E_i – інвестиційний ефект інтегрованого утворення за рахунок вищої інноваційної привабливості для вітчизняних та іноземних інвесторів;

E_{ЕК} – Екологічний ефект інтегрованого утворення за рахунок економії витрат на усунення наслідків екологічних катастроф;

E_{соц.} – соціальний ефект інтегрованого утворення від підвищення якості рівня життя населення;

E_i – сукупний ефект кожного учасника інтегрованого утворення;

n – кількість учасників інтегрованого утворення.

Необхідно виділити особливості, притаманні сучасним умовам створення механізму формування ВІУ, функціонуючого в системі управління в рамках концепції його стратегічного розвитку. Такими, на наш погляд, є:

- необхідність врахування сучасних тенденцій, що відбуваються в світовому інтеграційному

процесі. Для цих цілей в структурі механізму необхідно мати підрозділ, що відповідає за моніторинг подій у світі;

- чітко визначити власну нішу в міжнародному поділі праці і її значимість на даному етапі розвитку, як на національному, так і на світовому рівні;

- забезпечити рівень розвитку та використання власного потенціалу кожної структурної одиниці не нижче допустимого для даного вертикально-інтегрованої освіти в цілому;

- поєднувати в собі систему оперативного управління ВІУ і систему його стратегічного розвитку;

- в структурі підсистем механізму мати такі підсистеми, як науково-дослідну, маркетингову, фінансову, організаційну і технологічну.

Таким чином, в розробленому комплексному механізмі, який представлений на рисунку 1, виділяються не тільки механічні елементи, а й етапи стратегічного менеджменту. Пропонована структура механізму дозволить, на наш погляд, забезпечити його адекватність зовнішнім умовам, комплексне вирішення поставлених завдань від проведення НДДКР до отримання кінцевого продукту, забезпечити узгоджену дію всіх структурних підрозділів освіти в єдиному напрямку.

Економічна криза при всіх її негативних проявах (підвищення рівня безробіття, зниження якості життя населення, загострення соціальної напруженості і т.д.) слід розглядати, як сигнал до докорінної реструктуризації. Істотні перетворення повинні відбуватися в усіх сферах людської діяльності, у засобах виробництва (техніці, технології, інформаційному забезпеченні), в системі виробничих відносин (формах власності, характер відносин між ними) [2].

Найбільш ефективно вирішення проблеми

підвищення економічної ефективності, забезпечення продовольчої безпеки, зростання якості життя населення ми бачимо у створенні регіональних продовольчих кластерів. Кластери, як відносно нова, притаманна ринковій економіці форма територіально-галузевої організації продуктивних сил, в умовах української дійсності придбали ряд особливостей. Це стосується можливості

участі у складі кластера різних державних структур (регіональних інноваційних центрів, технопарків, дослідних центрів тощо), що беруть на себе функції інфраструктурного характеру; більш універсального цільового призначення кластерів, що проявляється в рішенні не тільки економічних завдань, але й у вирішенні соціальних, інноваційних, екологічних проблем.

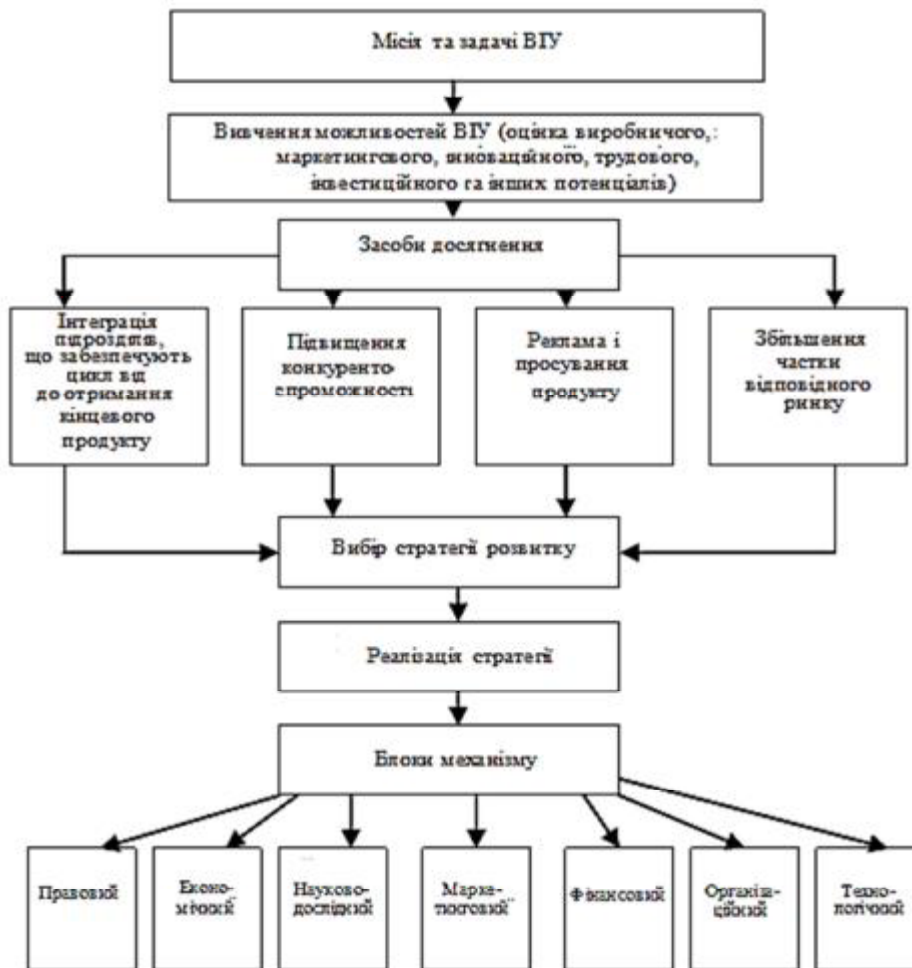

Рис. 1. Механізм функціонування ВІУ

Висновки. На території Причорноморського регіону розташовані великі вітчизняні виробники продовольства – самодостатні підприємства, які успішно вирішують проблеми на національному ринку. Однак на світовому ринку їх продукція неконкурентоспроможна. Причина в тому, що ці утворення не є в повному розумінні ВІУ. У них відсутній початковий елемент ВІУ – науково-дослідний центр, що займається генною інженерією по виведенню нових порід тварин і сортів рослин.

Утворення кластера дозволить також створити власний науково-дослідний центр генної інженерії та селекційних досягнень. Головною метою його буде удосконалення селекційно-технологічних програм виведення нових ліній і

створення кросів нового покоління селекції зі специфічними кількісними та якісними ознаками.

Створення агропродовольчого кластера на території Причорноморського регіону дозволить вирішити проблему і племінної бази. Наприклад, вона ще недостатня для задоволення потреб промислового птахівництва. Багато племінного матеріалу досі ввозиться з-за кордону: Канади, Великобританії, Німеччини, Польщі, Франції, інших країн. Формування вітчизняної племінної бази набуває особливого значення в умовах небезпечних хвороб птахів.

Основними перевагами подібного утворення є: інноваційне зростання компанії і, як наслідок, укрупнення частки нематеріальних активів, зни-

ження витрат, зростання продуктивності за рахунок ефективного використання робочої сили і капіталу, залучення значного обсягу субсидій, зниження податкового тягаря. Важливо відзначити, що фірми конкуруватимуть між собою.

Створення такого птахівничого кластера в

регіоні за участю держави дозволить охопити весь технологічний ланцюжок від наукової ідеї до кінцевого споживача, вийти на очікуваний річний обсяг виробництва м'яса птиці, знизити собівартість продукції, отримати економічний ефект, інституційний ефект, екологічний ефект.

Список використаної літератури:

1. Баккер Г. Как успешно объединить две компании / Ганс Баккер, Джерен Хелминк; пер. с англ. Т.И. Митасова; науч. ред. Г.А. Ясницкий, А.Г. Ясницкая. – Минск: Гревцов Паблишер, 2008. – 288 с.
2. Курносов А.П. Оптимизация параметров предпринимательских структур при их кооперации / А.П. Курносов, А.Ф. Демченко, А.В. Улезько, А.К. Камалян // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 1999. – № 6. – С. 45-48.
3. Лещенко М.М. Застосування кластерного аналізу для оцінки розвитку холдингових структур у країнах світу / М.М. Лещенко // Фінанси України: XVI міжнар. наук.-практ. конф., 30-31 бер. 2012 р.: зб. матеріалів. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 118-120.
4. Сазонець І.Л. Корпоративне управління: навч. посіб. / І.Л. Сазонець. – Донецьк: Юго-Восток, 2008. – 371 с.
5. Шиткина И.С. Холдинги. Правовой и управленческий аспекты / И.С. Шиткина. – М.: ООО «Городецъ-Издат», 2003. – 368 с.
6. Henderson Brace D. The Origin of Strategy / Brace D. Henderson // Harvard Business Review. – 1989. – № 3. – P. 139-143.

Ниценко В.С. Механизмы формирования и функционирования вертикально-интегрированных предпринимательских структур в агропродовольственной сфере Украины.

Приведены авторское видение категории "корпорация (холдинг)". На базе проведенных исследований определены особенности интеграционных процессов. С использованием метода экспресс-анализа обоснована эффективность создания вертикально интегрированного образования. Сформирован механизм функционирования вертикально интегрированного образования.

Ключевые слова: агропродовольственная сфера, агропромышленный комплекс, корпорация, холдинг, вертикально-интегрированные образования.

Nicenکو V.S. Mechanism of formation and operation vertically integrated business in agricultural and food sector Ukraine.

Given the author's vision of the category "Corporation (Holding)". On the basis of studies identified characteristics of integration processes. Using the method of rapid analysis proved the effectiveness of creating a vertically integrated education. Functioning mechanism formed vertically integrated education.

Keywords: agro sphere, agriculture complex, corporation, holding vertically integrated education.

Дата надходження до редакції: 21.04.2014

Рецензент: д.е.н., професор Красноурецький О.О.

УДК 338.2

ФОРМУВАННЯ СОЦІОБІОЕКОНОМІКИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В. В. Байдала, к.е.н, доцент, Національний університет біоресурсів та природокористування України
В. М. Бутенко, к.е.н, доцент, Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ

У статті піддано аналізу інноваційну, соціально-орієнтовану моделі та модель екологічно-збалансованої національної економіки. Визначено, що модель інноваційного розвитку економіки України повинна включати заходи переходу до біоекономіки. Еволюція концепцій соціальної держави призвела до появи такого механізму, як соціальне партнерство. Модель екологічно-збалансованої економіки відповідає принципам сталого розвитку. В сучасних умовах актуальним є формування моделі соціобіоекономіки, засади якої запропоновані в даному дослідженні.

Ключові слова: модель соціобіоекономіки, біоекономіка, сталий розвиток, інноваційна модель економіки, модель соціально-орієнтованої економіки, модель екологічно-збалансованої економіки, соціальне партнерство, екологічна безпека.

Постановка проблеми. Сучасна економіка України характеризується як перехідна від командно-адміністративної до ринкової системи. Труднощі трансформації зумовлюють необхідність розробки теоретичного підґрунтя фор-

мування наукової концепції перспективної моделі розвитку національної економіки. Актуальність даного дослідження також полягає в тому, що на даний момент відсутня єдина стратегічна модель розвитку, яка б відповідала сучасним вимогам.